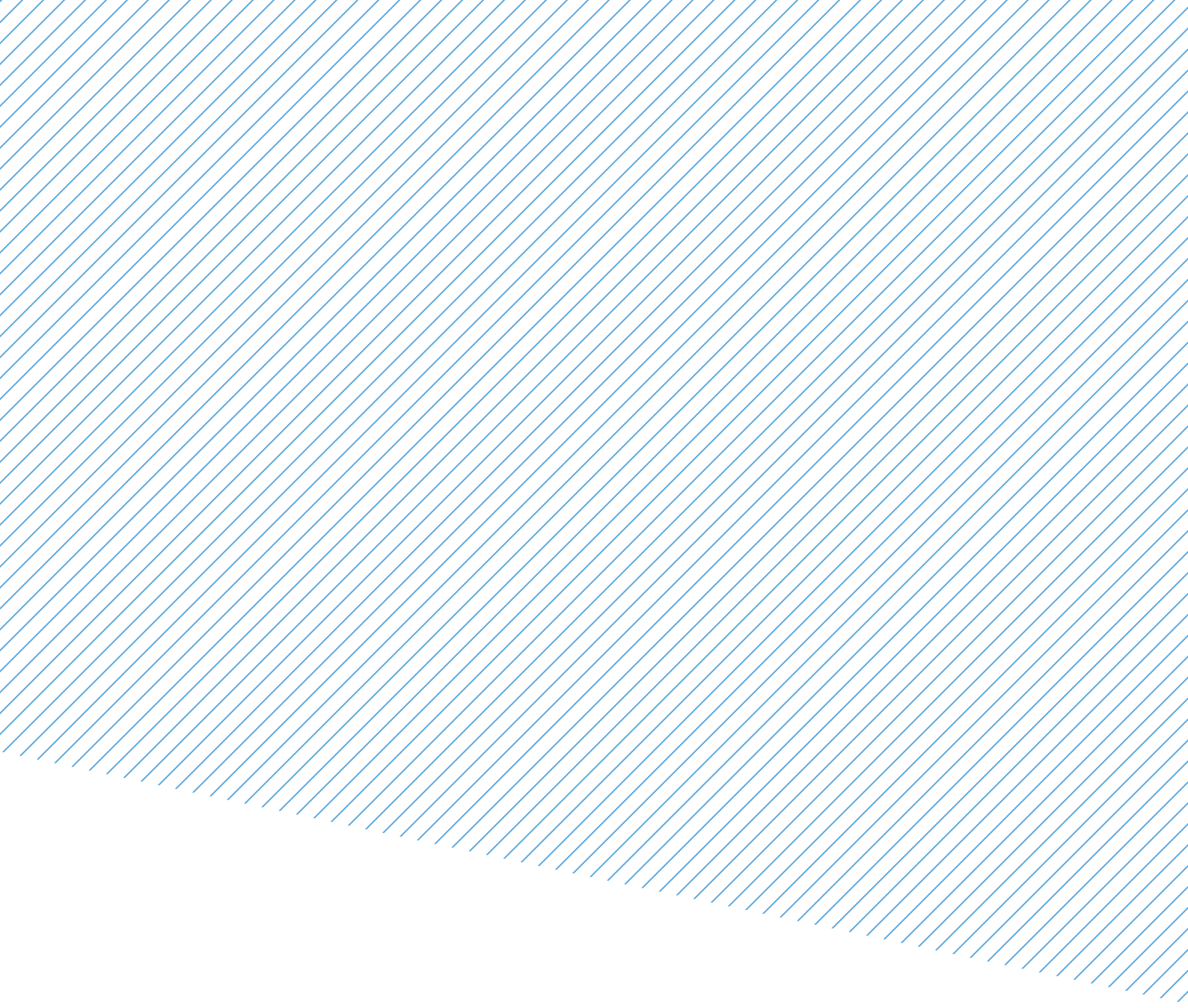

Vlaanderen
is zorgzaam en
gezond samenleven

HANDLEIDING ARMOEDETOETS

*Richtlijnen voor de opmaak van een
Armoedetoets binnen de
Vlaamse overheid*

Colofon

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Karine Moykens, secretaris-generaal van het Departement Zorg,
Simon Bolivarlaan 17, 1000 Brussel

TEKST

Afdeling Beleidscoördinatie - Team Armoedebestrijding

FOTO'S

Adobe Stock

VERSIE maart 2026

DEPOTNUMMER D/2026/3241/105

Inhoud

Vooraf	4
1. Situering	7
Wat is een armoedetoets?	7
Waarom?	7
Wie?	10
Op welke dossiers?	12
Plan van aanpak	13
2. Opmaak en neerslag van de armoedetoets	15
Vorm	15
Inhoud	15
Probleembeschrijving en beleidsdoelstelling	15
Consultatieproces	16
Impactanalyse	17
3. Samenvatting	23
4. Contact	25

Vooraf

Op 14 maart 2014 keurde de Vlaamse Regering de implementatie van de armoedetoets binnen de Vlaamse overheid goed. Op 17 mei 2019 werd de armoedetoets opgenomen in [de omzendbrief “Beleid en regelgevingsprocessen”](#), in het kader van het belang van een sterk consultatieproces bij de totstandkoming van kwaliteitsvolle regelgeving. Met een armoedetoets wordt samengewerkt door verschillende actoren rond de impact op (mensen in) armoede van heel concrete maatregelen naar een warm en welvarend Vlaanderen.

Deze handleiding is bedoeld als hulpmiddel bij de uitvoering van een armoedetoets binnen de Vlaamse overheid. Ze bevat een toelichting over wat de armoedetoets ambieert, wie er bij het proces betrokken is en richtlijnen naar vorm en inhoud van de armoedetoets.

De armoedetoets is een van de instrumenten van het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid, waarbij participatie van actoren aan het beleid, in het bijzonder van mensen in armoede zelf, een centraal uitgangspunt is. Meer informatie over het armoedebestrijdingsbeleid en de decretaal voorziene instrumenten is te vinden op de website www.vlaanderen.be/armoede.

**”Deze handleiding
is bedoeld als
hulpmiddel bij de
uitvoering van
een armoedetoets
binnen de Vlaamse
overheid”**

1

1. Situering

WAT IS EEN ARMOEDETOETS?

Een armoedetoets is een ex-ante **impactanalyse** van de (bedoelde of onbedoelde) effecten van geplande regelgeving op (mensen in) armoede.

Het is het **resultaat van een participatief proces** waarlangs overheidsactoren, in dialoog met andere betrokken actoren, het beleid bij het ontwerp screenen op de mogelijke impact die het zal hebben op armoede, op mensen in armoede of op ongelijkheid die tot armoede kan leiden. Die andere actoren zijn actoren die over **ervaringskennis** in armoede beschikken, namelijk mensen in armoede zelf, en actoren die over **wetenschappelijke kennis** beschikken.

De armoedetoets maakt volwaardig deel uit van een kwalitatief beleidsproces in de totstandkoming van regelgeving. Een armoedetoets is dus geen louter administratief document, oefening of checklist, maar draagt bij tot **kwaliteitsvolle en gedragen regelgeving**¹.

Bij nieuwe of wijzigende regelgeving wordt in het kader van de armoedetoets ook nagegaan of eventuele rechten die door de regelgeving vastgesteld worden, automatisch toegekend kunnen worden.

WAAROM?

Armoede, bestaansonzekerheid en sociale, economische en culturele uitsluiting, zelfs wanneer dit slechts één persoon betreft, schaden op ernstige wijze de menselijke waardigheid en de gelijke rechten van iedereen. Armoede heeft niet alleen negatieve gevolgen voor degenen die dit ervaren, maar ook voor de samenleving als geheel. Het bestrijden – en beter nog: voorkomen – van armoede is noodzakelijk; niet alleen vanuit sociale rechtvaardigheid maar ook vanuit efficiëntieoverwegingen. Armoede zorgt er voor dat menselijk potentieel niet of minder tot ontplooiing kan komen, wat een impact heeft op zowel de betrokkenen als op hun bijdrage aan de samenleving. Effectieve armoedebestrijding zorgt bovendien voor besparingen op latere overheidsuitgaven in verschillende domeinen. Voorkomen is dus niet alleen beter dan genezen, het is ook goedkoper.

In het kader van een effectief en structureel armoedebestrijdingsbeleid is het belangrijk dat beleidsmakers met een armoedeb bril naar bestaande en nieuw te ontwikkelen regelgeving kijken. De term armoedeb bril verwijst naar een houding en manier van kijken waarbij beleidsmakers en administraties systematisch nagaan hoe beslissingen en maatregelen een invloed kunnen hebben op

¹ 'Onderbouwd en overlegd' is een van de kenmerken van kwaliteitsvolle regelgeving binnen de Vlaamse overheid (<https://www.vlaanderen.be/intern/beleid-en-regelgeving/regelgeving/kenmerken-goede-regelgeving>)
Het belang van kwaliteitsvolle inspraakprocessen, zoals de armoedetoets, wordt daarnaast erkend in Omzendbrief VR 2019/11 van 17 mei 2019.

mensen in armoede. Cruciaal hierin is de ervaringskennis en het leefwereldperspectief van mensen in armoede zelf. Een armoedetoets voorziet in de inbedding van participatie van mensen in armoede in het beleidsproces en ondersteunt beleidsmakers in het opzetten van deze bril.

Structurele armoedebestrijding vereist een gecoördineerde aanpak die is gestoeld op mensenrechten. Armoedebestrijding is immers een transversaal thema. Naast specifieke armoedebestrijdende maatregelen, moet er binnen beleidsdomeinen en over verschillende domeinen heen over gewaakt worden dat regelgeving geen doelgroepen, zoals mensen in armoede, uitsluit of nieuwe armoede(risico's) creëert.

Over armoede

Armoede begint bij een structureel tekort aan financiële middelen om de noodzakelijke kosten te dragen die een menswaardig leven mogelijk maken. Mensen moeten in de eerste plaats kunnen beschikken over een duurzaam en toereikend inkomen dat niet alleen hun basisbehoeften dekt, maar ook financiële én mentale ruimte biedt om hun leven en toekomst vorm te geven.

Dit tekort aan inkomen heeft onvermijdelijk gevolgen op diverse levensdomeinen – denk aan wonen, gezondheid, onderwijs, werk, vrije tijd en maatschappelijke participatie².

Armoede gaat dus niet alleen over een tekort aan inkomen, maar ook over uitsluiting en ongelijkheid, over sociale relaties en (on)macht. Dit wordt gevat in de wetenschappelijk onderbouwde en in het maatschappelijk debat en werkveld breed gedragen definitie van armoede:

“Armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan, in die mate dat men geen leven kan leiden dat voldoet aan demenselijke waardigheid. Hierdoor ontstaat een kloof met de rest van de samenleving. Deze kloof, die in de samenleving wordt ge(re)produceerd, kan men niet op eigen kracht overbruggen.”³

Deze kloof manifesteert zich op verschillende vlakken: structurele participatie, vaardigheden, kennis, gevoel en krachten van de mensen.

² tweejaarlijks verslag De financiële dimensie van armoede van het Steunpunt tot bestrijding van armoede ([Tweejaarlijks-Verslag-2022-2023-De-financiële-dimensie-van-armoede-NL-1.pdf](#))

³ Raeymaeckers et al., 2018. Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting 2018.

Het toelaten van armoede is een schending van de mensenrechten⁴. Armoedebestrijding moet dan ook gericht zijn op een volwaardige en gelijkwaardige participatie aan de samenleving, zodat iedereen ten volle kan genieten van alle sociale grondrechten.

Automatische rechtentoekenning is belangrijk om te vermijden dat mensen niet ten volle gebruik maken van diverse overheidsmaatregelen, omdat ze hun rechten vaak niet kennen of ze niet (kunnen) aanvragen door drempels die ze hierin ervaren.

Mensen in armoede worden ook met tal van drempels geconfronteerd wanneer ze een beroep (willen) doen op maatschappelijke hulp- en dienstverlening in brede zin. Het betreft niet alleen de betaalbaarheid van de hulp- en dienstverlening. Ook een aantal randvoorwaarden is vaak afwezig: te grote digitalisering en gebrek aan fysieke toegankelijkheid van basisdienstverlening, een goede mobiliteit om ter plaatse te geraken of een beroep kunnen doen op kinderopvang. Ook eerder sociaal-culturele en psychologische drempels spelen mee: mensen voelen vaak schaamte, beschikken over onvoldoende informatie over het aanbod of krijgen onduidelijke en onbegrijpelijke informatie. Er is vaak een kloof tussen mensen in armoede, hulp- en dienstverleners en (publieke) instanties. Terwijl het wederzijds vertrouwen een essentiële sleutel is in de relatie tussen mensen en hulp- en dienstverlening.

Uit de cijfers blijkt duidelijk dat een aantal doelgroepen een verhoogd risico loopt om in armoede te belanden. Het gaat onder meer om ouderen, alleenstaanden, alleenstaande ouders en hun kinderen, werkzoekenden en andere mensen die niet-actief zijn op de arbeidsmarkt, laag- of kortgeschoolden, huurders, gezinnen met kinderen waar niemand werkt of met lage werkintensiteit, personen met niet-Belgische origine en personen met een beperking.

Voorafgaand of bij de start van een armoedetoets kan een vormingsmoment over armoede zinvol zijn.

⁴ Dit is gekaderd binnen onder meer artikelen 23 en 24, §3, van de Belgische Grondwet, de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM), het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR), het Europees Sociaal Handvest en het EU-Handvest van de grondrechten.

WIE?

De **functioneel bevoegde minister en administratie** zijn verantwoordelijk voor het initiatief, uitvoering en opvolging van een Armoedetoets. Zij nemen een engagement om de armoedetoets volwaardig uit te voeren en rekening te houden met de resultaten en opgestelde acties. Zij motiveren waarom bepaalde resultaten en de opgestelde acties geen gevolg krijgen en motiveren dit aan betrokken actoren.'

Binnen de functioneel bevoegde administratie zijn, afhankelijk van de interne organisatie, de dossierbeheerder, beleidsmedewerker of jurist betrokken. In elk geval wordt de **aandachtsambtenaar** voor armoedebestrijding van de entiteit of het beleidsdomein van begin tot einde betrokken bij de armoedetoets. De lijst van aandachtsambtenaren is te vinden via <http://armoede.vlaanderen.be/armoedetoets>. Binnen de bevoegde entiteit wordt voor elk concreet dossier duidelijk afgesproken wie welke rol op neemt: penhouder, coördinator, facilitator, adviseur, verbinder met de betrokken actoren, ...

Kenniskruising

Gezien de complexiteit en multidimensionaliteit van armoede, is het belangrijk om verschillende soorten van kennis te verzamelen en in een armoedetoets te kruisen met de beleidskennis, waarbij ze samen een bijdrage leveren aan het begrijpen van de problematiek en het werken aan oplossingen.

Allereerst is **ervaringskennis** van mensen in armoede noodzakelijk. De complexiteit van armoede komt vaak pas aan het licht door in gesprek te gaan met mensen in armoede. Daarom wordt in het hele proces minstens het Vlaams **Netwerk tegen Armoede** betrokken⁵. Zij hebben onder meer als opdracht om de beleidsdialoog met de overheid te voeren vanuit de ervaringskennis die binnen hun lidverenigingen verzameld en uitgewisseld wordt. Ook andere actoren kunnen betrokken worden vanuit ervaringskennis, zoals opgeleide ervaringsdeskundigen of de instituten voor samenlevingsopbouw (SAAMO), wanneer daar de nodige expertise aanwezig is.

Daarnaast kan de inbreng van **wetenschappelijke kennis** in het proces op verschillende manieren gebeuren: via bestaand of nieuw kwantitatief en kwalitatief onderzoek, dataverzameling of simulaties. Data kan intern binnen de organisatie beschikbaar zijn, maar ook extern gezocht worden. Heel wat onderzoeksinstituten werken (ook) rond armoede in het algemeen of specifiek binnen hun onderzoeksdomein(en). Zij kunnen op basis van bestaand onderzoek of door het uitvoeren van nieuw onderzoek en het bespreken hiervan voor de nodige wetenschappelijke kennis in het proces zorgen.

Deze inbreng van ervaringskennis, onderzoek of data zijn geen loutere adviezen of documenten.

⁵ www.netwerktegenarmoede.be: Het Netwerk tegen Armoede werken 61 verenigingen, waar mensen in armoede het woord nemen samen met het uiteindelijke doel armoede uit te bannen.

Ze vormen geen eindpunt maar wel **cruciale elementen ter stoffering van het te voeren dialoogproces**.

Bij het opmaken van het procesplan kan in overleg onderzocht worden welke **bijkomende actoren** een nuttige bijdrage kunnen leveren. Zo kan ook het interfederale Steunpunt Armoedebestrijding⁶ aangesproken worden voor deelname aan een armoedetoets, op basis van hun overlegprocessen en de tweejaarlijkse Verslagen met mensen in armoede en andere stakeholders, hun expertise rond impactanalyse en non-take-up van rechten, en hun zicht op armoede-onderzoek. Verder beschikken hulpverleners en begeleiders door hun werk met mensen in armoede over heel wat nuttige ervaring.

Er kan afgestemd worden met andere consultatieprocessen of bestaande overlegorganen. Waak er hierbij over dat de **focus blijft liggen op de stem van en impact op mensen in armoede**.

Randvoorwaarden voor een kwaliteitsvol cocreatieproces

- Begin tijdig. Een goede armoedetoets wordt opgestart bij het begin van het beleidsproces, zodra er een intentie is om nieuwe regelgeving op te maken of regelgeving te wijzigen. Dat vraagt transparantie over het beleidsproces en de ontwerpteksten.
- Zorg voor tijd en ruimte bij elke stap in het proces. Er moet voldoende tijd uitgetrokken worden om de inbreng van expertise via dialoog of aangeleverde teksten, zowel ervaringskennis als wetenschappelijke kennis, te kunnen waarmaken; door tijdig te starten met de armoedetoets, goede afspraken te maken en te zorgen voor transparantie over het verloop, kan dat gerealiseerd worden zonder dat het regelgevend proces onnodige vertraging oploopt.
- Behandel elke kennisvorm als gelijkwaardig. Ook de inbreng van mensen in armoede bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie moet ernstig worden genomen en voldoende worden ondersteund. Respect en begrip zijn sleutelwoorden. Participatiemomenten worden afgestemd op de mogelijkheden van de doelgroep, naar tijdstip en locatie. Communicatie moet duidelijk, helder en wederkerig zijn.

⁶ Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting werkt op verschillende thema's relevant inzake armoedebestrijding, en zorgt hierbij voor uitwisseling tussen regio's en actoren, over onder andere de armoedetoets. <https://armoedebestrijding.be>

OP WELKE DOSSIERS?

Een armoedetoets is zinvol op alle **regelgeving met potentiële impact op armoede** of mensen in armoede. Vanuit een **proportionele toepassing** moet echter per dossier de relevantie van de armoedetoets bekeken worden.

Bij de opmaak van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding in het eerste jaar van de legislatuur wordt een lijst toegevoegd van dossiers waarop zeker een armoedetoets zal gebeuren. Tijdens de loop van de legislatuur kan deze lijst verder aangevuld worden met nieuwe beleidsinitiatieven. De selectie van de dossiers gebeurt idealiter in **overleg tussen de bevoegde minister, het Vlaams Netwerk tegen Armoede** en eventuele andere actoren, waarbij het horizontaal permanent armoedeoverleg (HPAO⁷) een transversale rol speelt in identificatie en opvolging van (potentiële) armoedetoetsen.

De bevoegde minister en het Vlaams Netwerk tegen Armoede maken binnen het **verticaal permanent armoedeoverleg** (VPAO⁸) concrete afspraken over de dossiers waarop effectief een armoedetoets zal uitgevoerd worden en de wijze waarop het proces van de armoedetoets uitgewerkt zal worden. Daarbij is het van belang dat de nodige randvoorwaarden voor een kwaliteitsvol consultatieproces worden gerespecteerd.

⁷ In het HPAO komen de aandachtsambtenaren uit de verschillende departementen en agentschappen van de Vlaamse administratie samen met medewerkers van het Netwerk tegen Armoede en enkele bijkomende experts. Ook het interfederale Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting en deLink, die de opleiding en de tewerkstelling van ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting coördineert, nemen deel.

⁸ Het VPAO is het overleg dat per beleidsdomein wordt georganiseerd met als taak de specifieke beleidsinitiatieven van het betreffende beleidsdomein te toetsen aan de visie en de ervaring van de doelgroep en voorstellen tot bijsturing te formuleren. Het is de verantwoordelijkheid van iedere Vlaamse minister om dit overleg twee keer per jaar te organiseren in overleg met het Vlaams Netwerk tegen Armoede.

PLAN VAN AANPAK

Er wordt met alle betrokken actoren een plan van aanpak opgesteld over de uitvoering, opvolging en evaluatie van de armoedetoets. Het plan van aanpak bevat minstens volgende elementen:

- timing en (stappen)plan voor de uitvoering van de armoedetoets, rekening houdend met het beleidsproces en de haalbaarheid voor de betrokken actoren; hierin worden voldoende overlegmomenten voorzien tussen de betrokken actoren;
- vermelding van de betrokken actoren, met een beschrijving van ieders rol en de momenten en wijze waarop ze betrokken worden bij de uitvoering en evaluatie van de armoedetoets;
- afspraken rond het onder embargo delen van ontwerpdocumenten (nota's, regelgeving, adviezen, onderzoeken, ...) die noodzakelijk zijn om kwalitatief en concreet bruikbaar advies te kunnen formuleren; wederzijds vertrouwen en vertrouwelijkheid van documenten wordt geëxpliciteerd;
- vermelding van de wijze waarop basiskennis over armoede (oorzaken, belang van ervaringskennis, belang van structureel beleid) gedeeld wordt tussen de betrokken actoren (bv. via een vormingsmoment).

2

2. Opmaak en neerslag van de armoedetoets

VORM

De (neerslag van de) armoedetoets vormt een onderdeel van de memorie van toelichting bij een ontwerp van decreet, toegevoegd voor eerste principiële goedkeuring door de Vlaamse Regering, of van de nota aan de Vlaamse Regering bij een besluit van de Vlaamse Regering.

Er is geen vast sjabloon voor de armoedetoets, maar hieronder worden wel de inhoudelijke vereisten opgenomen voor de neerslag van de armoedetoets in deze documenten.

INHOUD

Inhoudelijk bevat de armoedetoets vier grote onderdelen:

- de probleembeschrijving en beleidsdoelstelling
- het gelopen consultatieproces
- de effectieve impactanalyse
- de opvolging, monitoring en evaluatie

Probleembeschrijving en beleidsdoelstelling

- Een armoedetoets gebeurt op beleidsmaatregelen die, doorgaans via regelgeving, een vooropgestelde **beleidsdoelstelling** willen realiseren. Deze beleidsdoelstelling wil tegemoet komen aan een maatschappelijk probleem of uitdaging. Vermeld de relatie tussen de beleidsdoelstelling, het **maatschappelijk probleem of uitdaging** en armoede. Wat is de beleidsdoelstelling en is armoedebestrijding hier een expliciet onderdeel van? Is armoede het hoofdprobleem waarop de maatregel een antwoord wil bieden? Of is er een ander verband tussen het probleem en armoede(bestrijding)? Beschrijf in voorkomend geval ook waarom de bestaande maatregelen niet het gewenste (armoedebestrijdend) effect hebben.
- Hanteer hierbij steeds ook een **armoedebril**: wat is de impact van het probleem op het leven van mensen in armoede? Hoger werd armoede al omschreven als een multidimensionaal probleem van uitsluiting op diverse levensdomeinen. Zo krijgen mensen in armoede bijvoorbeeld te maken met een te laag inkomen, slechte huisvesting, zwakke gezondheid of lage scholingsgraad. Minder zichtbaar maar zeker niet minder belangrijk is wat armoede met de mensen zelf doet. Een leven in armoede heeft een enorme impact op het zelfbeeld en de

levenskwaliteit van mensen in armoede. **Zowel materiële als immateriële aspecten** moeten in beeld worden gebracht om in te schatten of een beleidsmaatregel effecten zal hebben op (mensen in) armoede.

- Hou er rekening mee dat dé mens in armoede niet bestaat. Zoals alle mensen, bevinden ook mensen in armoede zich op het **kruispunt van diverse identiteiten en leefomstandigheden**. Het is daarom belangrijk om binnen de doelgroep aandacht te hebben voor deze diversiteit, zodat verschillende vormen van uitsluiting en ongelijkheden zichtbaar worden. We denken hierbij bijvoorbeeld aan kinderen, ouderen, generatiearmoede, personen met niet-Belgische origine, eenoudergezinnen, alleenstaanden, plattelandsarmoede, armoede in stedelijke context, zelfstandigen en landbouwers in moeilijkheden, werkzoekenden of gezinnen met lage werkintensiteit, laag- of kortgeschoolden, personen met een beperking, ...
- Vermeld of en hoe armoedebestrijding een specifieke **doelstelling** is van de geplande maatregel. Een maatregel kan echter ook een ander (meer algemeen) doel hebben, maar daarbij wel effecten hebben op armoede(bestrijding).
- Hierbij kan een maatregel als doel hebben eerder **curatief** te werken door de gevolgen van armoede te proberen oplossen of verkleinen voor mensen in armoede, de armoedekloof te vermijden of de positie van mensen in armoede in de maatschappij te verbeteren (bv. empowerment, minder stigmatisering, minder drempels ...). Een maatregel kan echter ook **preventief** proberen het aantal mensen in armoede in de toekomst te verminderen, door de structurele oorzaken van armoede duurzaam aan te pakken. Ook een combinatie van beide is mogelijk.
- Vermeld of het beleidsinitiatief bijdraagt aan de realisatie van armoededoelstellingen in **politieke en juridische kaders** op Vlaams of hoger niveau (VAPA, Grondwet, UVRM, EVRM, IVRK, nationale actieplannen, EU richtlijnen of aanbevelingen ...) .

Consultatieproces

- Beschrijf het **gelopen consultatieproces** van relevante actoren in het kader van de armoedetoets. Wie werd geconsulteerd en op welke manier? Was dit een afzonderlijke consultatie, bv. in het kader van een verticaal permanent armoedeoverleg of maakte dit deel uit van een ruimer consultatieproces?
- Hoe werd de nodige **ervaringskennis** ingebracht? Wie werd hiervoor betrokken? Is hierbij rekening gehouden met de diversiteit van armoedesituaties?
- Hoe werd de nodige **wetenschappelijke kennis** ingebracht? Gebeurde er dataverzameling, -analyse of onderzoek rond de probleemstelling of om de effecten van de maatregel in te schatten en op welke manier?

- Vermeld ook of er in het kader van het **multidimensionale karakter** van armoede andere beleidsdomeinen binnen de Vlaamse overheid betrokken werden en op welke manier dit overleg verliep (bv. via een VPAO, overleg met bevoegde ministers, via aandachtsambtenaren, binnen het HPAO ...).
- Vermeld bondig de resultaten van de consultatie. Met welke aanbevelingen werd al dan niet rekening gehouden? Maak de **integrale adviesdocumenten of onderzoeken**, zowel vanuit ervaringskennis als vanuit wetenschappelijke kennis toegankelijk in bijlage of online.
- Vermeld welke **formele consultaties** er al waren of nog zullen gebeuren. Bij de eerste principiële goedkeuring door de Vlaamse Regering moeten de verplichte consultaties (strategische adviesraden, Raad van State,...) nog plaatsvinden, maar wordt de armoedetoets al bijgevoegd.

Impactanalyse

Een impactanalyse geeft een zo goed mogelijk beeld van de ingeschatte positieve en negatieve effecten van een gekozen beleidsmaatregel in vergelijking met de huidige situatie en alternatieve beleidsopties. De analyse gebeurt in een transparant overleg met de hierboven vermelde betrokken actoren. Zij beschikken over de nodige expertise.

Effecten van de gekozen beleidsoptie

- Beschrijf de **positieve of negatieve effecten** van de gekozen beleidsoptie.
- Wanneer de maatregel bepaalde rechten toekent aan mensen, geef aan hoe beoogde doelgroepen effectief bereikt zullen worden en analyseer de **risico's op non take up**. Geef aan in welke mate de rechten automatisch toegekend kunnen worden⁹. Beschrijf welke obstakels mensen in armoede kunnen ervaren om van de maatregel te genieten.
- Vermeld desgevallend welke maatregelen genomen worden om belangrijke nadelige (**neven**)

⁹ "Strikt genomen bestaat de notie van automatische toepassing van rechten uit de automatische opening van een recht, d.w.z. het feit dat een overheidsdienst automatisch onderzoekt of een persoon al dan niet van een recht kan genieten n de praktijk wordt de term 'automatische toekenning van rechten' vaak gebruikt om te verwijzen naar vier verschillende niveaus van min of meer directe automatische toepassing, die duidelijk moeten worden onderscheiden: 1. De 'automatische opening van een recht': de overheid onderzoekt ambtshalve, zonder voorafgaand verzoek, of de burger al dan niet van een specifiek recht kan genieten en kent dit toe als aan de voorwaarden is voldaan. 2. 'Identificatie als mogelijk rechthebbende': de overheidsdienst identificeert een persoon als mogelijk rechthebbende. Hij informeert de betrokkene en vraagt hem of haar de informatie te verstrekken die nodig is om het dossier te openen en de rechten toe te kennen. 3. 'Automatische actualisering': zodra een persoon bij de bevoegde overheidsdienst bekend is, worden wijzigingen in de situatie automatisch onderzocht en kunnen deze aanleiding geven tot wijzigingen in (de toekenning van) het recht. 4. 'Administratieve vereenvoudiging': dit is een vereenvoudiging van de aanvraagprocedures, waardoor de burgers geen informatie hoeven te verstrekken die reeds beschikbaar is voor de overheid. Strikt genomen is gaat het niet om 'automatisering'. Toch zijn dergelijke initiatieven belangrijk omdat ze de toegang tot een recht aanzienlijk vergemakkelijken". Zie ook <https://armoedebestrijding.be/wp-content/uploads/2020/01/AUTOMATISERING.pdf>

effecten van de optie op het vlak van armoede(bestrijding) te vermijden, te beperken en te verhelpen.

- Vermeld de voor- en nadelen rekening houdend met de **diversiteit** van armoedesituaties. Hou rekening met directe en indirecte effecten, die vaak voorkomen bij mensen in armoede.
- Beschrijf ook welke **organisaties** die met/voor mensen in armoede werken, effecten ondervinden van de maatregel (bv. armoedeverenigingen, eerstelijns welzijnswerk, scholen, ocmw's, ziekenfondsen, ...).
- Vermeld de effecten van de maatregel in het licht van de uitgangspunten van een duurzaam en effectief armoedebestrijdingsbeleid. In welke mate neemt de gekozen beleidsoptie deze uitgangspunten mee of gaat ze hier tegenin?

Uitgangspunten van een duurzaam en effectief armoedebestrijdingsbeleid

Structureel en preventief

Een structurele preventieve aanpak zoekt naar het productieproces van armoede, naar de oorzaken en gevolgen, de plaats en de aard van de uitsluitingsmechanismen, en probeert die uit te bannen, te wijzigen of minstens onder controle te krijgen. Waar nodig wordt dit aangevuld met curatieve maatregelen om de gevolgen van armoede nu of in de toekomst te beheersen.

Een doelmatig en duurzaam armoedebestrijdingsbeleid is daarbij een volgehouden langetermijnbeleid. De resultaten van maatregelen in het kader van het armoedebestrijdingsbeleid zijn soms niet op korte termijn zichtbaar. Maatregelen die enkel op korte termijn resultaten boeken en de lange termijn uit het oog verliezen, dreigen meer schade te berokkenen dan dat ze een positieve impact hebben.

Integraal en geïntegreerd

Specifieke maatregelen voor armoedebestrijding moeten ingepast zijn in een algemeen beleid dat binnen elk beleidsdomein en op elk moment oog heeft voor de armoededimensie. De maatregelen die binnen elk beleidsdomein genomen worden, mogen niet tegenstrijdig zijn, maar moeten elkaar versterken. Een bepaalde maatregel kan positieve dan wel negatieve effecten hebben, afhankelijk van wat er op andere beleidsdomeinen gebeurt.

Proportioneel universalistisch

In het kader van armoedebestrijding is het noodzakelijk dat een kwaliteitsvol basisaanbod voor iedereen (universeel) wordt gerealiseerd, maar dat aansluitend en geïntegreerd een supplementair aanbod (proportioneel) ontwikkeld wordt voor mensen met specifieke noden.

Empowerend

Een empowerend beleid of maatregel richt zich op de aanwezige krachten en mogelijkheden van mensen in armoede en wil deze versterken. Het is hiertoe noodzakelijk dat structurele barrières weggenomen worden die dit belemmeren en hulp- en steunbronnen voor hen toegankelijk gemaakt worden. Zo worden de voorwaarden gecreëerd die empowerment en het aanspreken van de krachten van mensen mogelijk maken.

- Onderzoek de effecten op de toestand (omvang, aard) van de armoede en de positie van mensen in armoede in de maatschappij.

Vier dimensies van effecten op armoede

1. De hoogte (het aantal mensen in armoede)

- Daalt of stijgt het aantal mensen dat in armoede leeft door de voorgenomen maatregel?
- Is er een verschuiving van de ene doelgroep naar de andere (bv. van ouderen naar jongeren, van mannen naar vrouwen)?

2. De breedte (armoede op verschillende levensdomeinen tegelijk)

- Welke impact bestaat er vanuit deze maatregel op andere levensdomeinen (bv. de impact van een mobiliteitsmaatregel op de toegang tot de arbeidsmarkt of vrijetijdsbesteding)?

3. De diepte (de kloof die mensen in armoede scheidt van de rest van de samenleving)

- Gaat het over een inclusief, proportioneel universalistisch of een categoriaal beleid? Dreigt de maatregel de doelgroep verder op te sluiten in een eigen leefwereld met specifieke voorzieningen?
- Wordt de doelgroep (en de diensten en voorzieningen waarop hij beroep doet) meer of minder gestigmatiseerd?

4. De tijd (de duur van de armoedesituatie)

- Heeft de maatregel dezelfde effecten op mensen die kort in armoede leven dan op mensen in generatiearmoede?
- Welke impact heeft de duur van de armoedesituatie op de kansen om mensen in armoede via deze maatregel te bereiken en uit armoede te helpen?
- Bestaan er risico's dat mensen op de rand van armoede door deze maatregel in langdurige armoede geraken?

Effecten van het huidige beleid

Vergelijk de ingeschatte effecten van de gekozen maatregel met de situatie onder het huidige beleid. Welk verschil betekent dit voor armoedelbestrijding) en mensen in armoede?

Effecten van alternatieve beleidsopties

Vergelijk de ingeschatte effecten van de gekozen maatregel ook met eventuele andere beleidsopties die onderzocht werden. Hoe verschillen de positieve en negatieve effecten van deze optie(s) op het vlak van (mensen in) armoede? Waarom werden deze opties niet gekozen? Motiveer dit in het bijzonder wanneer deze optie(s) een groter armoedebestrijdend effect had(den).

Uitvoering, monitoring en evaluatie

Beschrijf hoe bij de **uitvoering** van de maatregel rekening gehouden wordt met de **effecten op mensen in armoede**. Vermeld ook hoe mensen in armoede en hun organisaties betrokken worden bij de uitvoering. Omschrijf hoe mensen in armoede geïnformeerd worden over de getroffen maatregel. Bewaak dat het gekozen communicatiemiddel wel effectief (de verschillende groepen van) mensen in armoede bereikt.

Beschrijf de eventuele **drempels en administratieve lasten** voor mensen in armoede om van de maatregel te kunnen genieten. Vermeld welke acties ondernomen worden om deze te verkleinen of weg te nemen.

Beschrijf hoe de impact van de maatregel op (mensen in) armoede zal worden opgevolgd en geëvalueerd. Wordt de relevantie en effectiviteit van de maatregelen **gemonitord**? Welke indicatoren worden hiervoor gebruikt en houden deze rekening met de effecten op de (non) take up van mensen in armoede? Wordt **geëvalueerd** of de beleidsdoelstelling gerealiseerd werd? Werden de verwachte positieve effecten behaald en de verwachte negatieve effecten voorkomen? Hoe worden eventuele negatieve **onverwachte neveneffecten** opgevangen, of onverwacht positieve effecten verduurzaamd?

Vermeld wanneer en hoe ervaringskennis en wetenschappelijke kennis inzake armoede zal betrokken worden bij de monitoring en evaluatie.

3

3. Samenvatting

Een armoedetoets is een ex ante **impactanalyse** van de effecten van geplande regelgeving op (mensen in) armoede. Het is het **resultaat van een participatief proces** in dialoog met actoren die over **ervaringskennis** in armoede beschikken en actoren die over **wetenschappelijke kennis** beschikken.

HOE GA JE TE WERK?

- Beslissing: op dit dossier wordt een armoedetoets uitgevoerd (bevoegde minister, idealiter in overleg met het Vlaams Netwerk tegen Armoede)
- Startoverleg met het kabinet, de administratie, het Vlaams Netwerk tegen Armoede en eventuele andere actoren vanuit ervaringskennis, actor(en) vanuit wetenschappelijke kennis (indien reeds gekend): beleidskader, wat ligt vast en wat nog niet, timing, procesafspraken, ...
- Opmaak van een gezamenlijk plan van aanpak
- Geregeld overleg op basis van ontwerp teksten, adviezen en (indien nodig nieuw uit te voeren) onderzoek
- Finaliseren regelgevende tekst en neerslag van de armoedetoets.
- Slotoverleg met feedback over de definitieve teksten.
- Opvolging van de effecten van de maatregel en bespreking met de betrokken actoren

VORM

De neerslag van de armoedetoets wordt toegevoegd in de memorie van toelichting bij een ontwerp van decreet of in de nota aan de Vlaamse Regering bij een besluit van de Vlaamse Regering.

INHOUD

Probleembeschrijving en beleidsdoelstelling

- Vanuit het leefwereldperspectief van mensen in armoede

Het gelopen consultatieproces

- Kruisen van ervaringskennis en wetenschappelijke kennis in dialoog met beleid
- Start tijdig en doorheen het hele proces
- Hou rekening met de randvoorwaarden voor een goed consultatieproces

Impactanalyse

- Positieve en negatieve effecten van de gekozen beleidsoptie
- Vergelijken met het huidige beleid
- Vergelijken met alternatieve beleidsopties

Uitvoering, monitoring en evaluatie

- Voorziene opvolging en evaluatie van effecten
- Mogelijkheden tot bijsturing

4

4. Contact

<https://armoede.vlaanderen.be/armoedetoets>

Departement Zorg – Afdeling Beleidscoördinatie – Team Armoedebestrijding

Beleidscoördinatie.zorg@vlaanderen.be

02 553 33 30

